

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นาฏศิลป์จัดเป็นศิลปวัฒนธรรมอันเป็นสัญลักษณ์ของชาติ ช่วยถ่ายทอดความเป็นมาของประวัติศาสตร์ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา แสดงออกถึงความเป็นชาติที่มีความเจริญรุ่งเรืองนับตั้งแต่อดีตกาล นาฏศิลป์มีบทบาทในฐานะที่เป็นมรดกทางสังคมอันเกิดจากการสร้างสรรค์สิ่งสม ซึ่งจำเป็นต้องมีการสืบทอดต่อไป (สุนทรมาลย์ นิมเนตพันธ์, 2550 : 153) จึงถือเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ เป็นสิ่งที่จรรโลงความดี ความงาม นาฏศิลป์จัดเป็นศิลปะแขนงที่มีความเด่นชัดมากที่สุด เพราะสามารถรับรู้ได้จากการได้เห็น ได้ยินได้ฟัง เป็นศิลปะที่แสดงออกทางลีลาการเคลื่อนไหว เลียนแบบกิริยาท่าทางของมนุษย์แล้วดัดแปลงให้งดงามขึ้นในลักษณะของการเยื้องกรายรำ (สุรพล วิรุฬกรักษ์, 2544 : 22) ผู้แสดงออกทางนาฏศิลป์จะมีความสุข สนุกสนานกับการรำ และการเคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี ขณะเดียวกันผู้ชมจะได้รับความบันเทิงใจ และมีความเพลิดเพลินไปกับลีลาการเคลื่อนไหวที่งดงาม นาฏศิลป์ถือว่าเป็นภาษาหนึ่งที่สามารถอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างนุ่มนวลและแนบเนียนกว่าภาษาใบ้ทั่วไป ทั้งนี้ เนื่องจากนาฏศิลป์เป็นศิลปะที่ไม่มีรูปร่าง จึงต้องอาศัยการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เมื่อการถ่ายทอดไม่เป็นไปตามกระบวนการขั้นตอนจึงทำให้เกิดความคลาดเคลื่อน ผู้เรียนไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพและกลายเป็นเรื่องยากสำหรับผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานด้านนาฏศิลป์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 17) มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก โดยกำหนดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการสื่อสาร 2) ความสามารถในการคิด 3) ความสามารถในการแก้ปัญหา 4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต 5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ข้อ ประกอบด้วย 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) ภาษาไทย 2) คณิตศาสตร์ 3) วิทยาศาสตร์ 4) สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 5) สุขศึกษาและพลศึกษา 6) ศิลปะ 7) การงานอาชีพและเทคโนโลยี 8) ภาษาต่างประเทศ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย 1) กิจกรรมแนะแนว 2) กิจกรรมนักเรียน 3) กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

กิจกรรมชุมนุม เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมนักเรียน ซึ่งเป็นองค์ประกอบของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ และพัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่จัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มตามความเหมาะสม และสอดคล้องกับบุคลิกภาพของผู้เรียนและบริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมชุมนุมจึงนับว่ามีความสำคัญในการเป็นส่วนเสริมการเรียนการสอน ช่วยให้ความมุ่งหมายของการศึกษาบรรลุผลสำเร็จอย่างสมบูรณ์ และเป็นวิถีทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ได้ตรงตามความสนใจ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553 : 7 - 8) โดยไม่ต้องกังวลกับระดับผลการเรียน ส่งผลให้ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรมอย่างมีความสุข ชุมนุมนานาชาติจัดตั้งขึ้นตามความต้องการของผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะปฏิบัติ ด้านนาฏศิลป์

การจะกระทำให้เป็นผู้ที่มีทักษะปฏิบัติด้านนาฏศิลป์ได้นั้น จะต้องได้รับการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556 : 12) เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ผู้สอนจึงจำเป็นต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการถ่ายทอด ซึ่งจากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะพิสัยที่น่าสนใจ และสอดคล้องกับการเรียนการสอนนาฏศิลป์ คือ ทักษะปฏิบัติของเดวิส (Davies, 1971 : 50 - 56 อ้างถึงใน ทิศนา แคมณี, 2555) ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นสาธิตทักษะหรือการกระทำ 2) ขั้นสาธิตและให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย 3) ขั้นให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย 4) ขั้นให้เทคนิควิธีการ 5) ขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อย ๆ เป็นทักษะที่สมบูรณ์ จากกระบวนการ 5 ขั้น นอกจากผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาทักษะปฏิบัติอย่างเต็มศักยภาพแล้ว ยังสามารถปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนได้อีกด้วย

ในการฝึกทักษะร่าวงมาตรฐานโดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิส (Davies, 1971 : 50 - 56 อ้างถึงใน ทิศนา แคมณี, 2555) โดยเฉพาะในขั้นที่ 3 ให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ต้องอาศัยความมีวินัย ทำซ้ำ ๆ บ่อยครั้งจนเกิดเป็นความเคยชิน ความชำนาญ ช่วยเสริมสร้างความมีวินัยให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เนื่องด้วยผู้เรียนต้องเอาใจใส่ต่อการฝึกฝนทักษะนั้น ๆ ด้วยตนเอง ลงมือปฏิบัติจนเสร็จสิ้นกระบวนการ อีกทั้งเนื้อเพลงร่าวงมาตรฐานช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะรักความเป็นไทย เช่น เพลงรำขิมารำ “ถึงยามว่างเราจึงรำเล่น ตามเชิงเช่นเพื่อให้สร้างทุกข์ ตามเยี่ยงอย่างตามยุค เล่นสนุกอย่างวัฒนธรรม...” เมื่อผู้เรียนได้รับการฝึกฝนทักษะปฏิบัติจนชำนาญแล้วก็สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดให้กับรุ่นน้องหรือบุคคลที่สนใจ เกิดเป็นคุณลักษณะมีจิตสาธารณะในตัวผู้เรียนด้วย ดังนั้นชุดกิจกรรมชุมนุมนาฏศิลป์ เรื่องร่าวงมาตรฐานโดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสช่วยพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ใน 3 ด้าน คือ มีวินัย รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาชุดกิจกรรมชุมนุมนาฏศิลป์เรื่องราวมาตรฐาน โดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสขึ้นเพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอน พัฒนาทักษะปฏิบัติของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ ปลุกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในตัวผู้เรียน เกิดเป็นเจตคติที่ดีต่อการแสดงนาฏศิลป์อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้แสดงความสามารถตามความถนัด ความสนใจ เป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ เผยแพร่และสืบทอด นาฏศิลป์ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมชุมนุมนาฏศิลป์เรื่องราวมาตรฐานโดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิส ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75
2. เพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมชุมนุมนาฏศิลป์เรื่องราวมาตรฐานโดยใช้ทักษะปฏิบัติ ของเดวิสใน 2 ด้านคือ ทักษะปฏิบัติและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ชุดกิจกรรมชุมนุมนาฏศิลป์เรื่องราวมาตรฐานโดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสช่วยให้การ ถ่ายทอดความรู้ทางนาฏศิลป์เป็นไปตามกระบวนการขั้นตอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพและ ทำให้นาฏศิลป์เป็นเรื่องง่ายสำหรับผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานด้านนาฏศิลป์
2. นักเรียนแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างมีความสุข และเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน 3 ด้าน คือ มีวินัย รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ
3. นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการแสดงนาฏศิลป์อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ รู้สึก ภาคภูมิใจที่ได้เรียนรู้และเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ เผยแพร่และสืบทอดนาฏศิลป์ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาชุดกิจกรรมชุมนุมนาฏศิลป์ เรื่องราวมาตรฐาน โดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิส (Davies, 1971 : 50 - 56 อ้างถึงใน ทิศนา แคมณี, 2555) เพื่อให้ผู้เรียน มี ทักษะในการแสดงราวมาตรฐานและแสดงออกอย่างมีความสุข ตลอดจนเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ในตัวผู้เรียน ทั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 โรงเรียนสวนศรีวิทยา จังหวัดชุมพร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 ที่ลงทะเบียนเรียนในกิจกรรมชุมนุมนาฏศิลป์ โรงเรียนสวนศรีวิทยา จังหวัดชุมพร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 30 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ร่วางมาตรฐาน 10 เพลง ประกอบด้วย เพลงงามแสงเดือน เพลงชาวไทย เพลงรำชิมารำ เพลงคืนเดือนหงาย เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ เพลงดอกไม้ของชาติ เพลงหญิงไทยใจงาม เพลงดวงจันทร์ขวัญฟ้า เพลงยอดชายใจหาญ และเพลงบุษานักรบ

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น คือ ชุดกิจกรรมชุมนุมนาฏศิลป์ เรื่องร่วางมาตรฐาน โดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวีส์

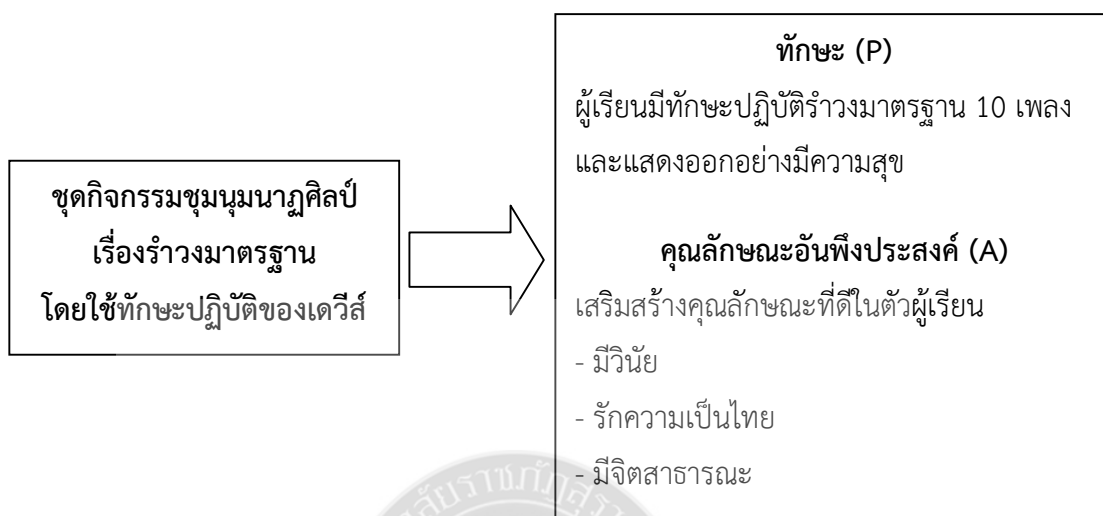
ตัวแปรตาม คือ ทักษะปฏิบัติร่วางมาตรฐานและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ใช้ในการทำการวิจัย

ทดลองใช้ชุดกิจกรรมชุมนุมนาฏศิลป์ เรื่องร่วางมาตรฐาน โดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวีส์ ในช่วงกิจกรรมชุมนุมของภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในวันพฤหัสบดี เวลา 14.35 - 15.30 น. สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 10 ชั่วโมง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดกิจกรรมชุมนุมนาฏศิลป์ เรื่องร่วางมาตรฐาน โดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวีส์ ปรากฏตามแผนภูมิดังนี้



ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชุดกิจกรรมชุมนุมนาฏศิลป์เรื่องรำวงมาตรฐานโดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวีส์ หมายถึง ชุดของสื่อที่นำมาใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย คู่มือการใช้ แผนการจัดการเรียนรู้ ที่พัฒนาขึ้นตามรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะพิสัยตามแนวคิดของเดวีส์ (Davies, 1971 : 50 - 56 อ้างถึงใน ทิศนา แคมณี, 2555) ซึ่งประกอบด้วยการจัดการเรียนรู้ 5 ชั้น ได้แก่ 1) ชั้นสาธิต ทักษะหรือการกระทำ สาธิตทำรำและชี้แนะจุดสำคัญให้ผู้เรียนทำการสังเกต 2) ชั้นสาธิตและให้ผู้เรียน ปฏิบัติทักษะย่อย แตกทักษะปฏิบัติในแต่ละเพลงออกเป็นทักษะย่อย ๆ เรียงลำดับตามความยากง่าย ทำการสาธิตและให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ๆ ตามที่ละส่วน 3) ชั้นให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ให้ผู้เรียน ปฏิบัติทักษะย่อยที่สอนในชั้นที่ 2 ด้วยตนเอง 4) ชั้นให้เทคนิควิธีการ ให้คำแนะนำผู้เรียนถึงเทคนิค วิธีการที่จะทำให้การปฏิบัติสวयงามขึ้น 5) ชั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อย ๆ เป็นทักษะที่สมบูรณ์ ให้ผู้เรียนปฏิบัติทำรำประกอบเพลง แบบประเมินทักษะปฏิบัติและแบบบันทึกการสังเกตเพื่อประเมิน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

รำวงมาตรฐาน หมายถึง การแสดงที่กรมศิลปากรปรับปรุงพัฒนาขึ้นจากการแสดงรำไท่น แต่งบทร้องและประดิษฐ์ท่ารำไว้อย่างเป็นแบบแผน จำนวน 10 เพลง ได้แก่ เพลงงามแสงเดือน เพลงชาวไทย เพลงรำชิมารำ เพลงคืนเดือนหงาย เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ เพลงดอกไม้ของชาติ เพลงหญิงไทยใจงาม เพลงดวงจันทร์ขวัญฟ้า เพลงยอดชายใจหาญ และเพลงบุชานันครบ

ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมชุมนุมนาฏศิลป์ หมายถึง ผลจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ ชุดกิจกรรมชุมนุมนาฏศิลป์ เรื่องรำวงมาตรฐาน โดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิส ที่ทำให้ผู้เรียน บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ตามเกณฑ์ 75/75

75 ตัวแรก หมายถึง คะแนนเฉลี่ยจากการประเมินทักษะปฏิบัติระหว่างเรียนของนักเรียน ทั้งหมด มีคะแนนไม่ต่ำกว่า 75%

75 ตัวหลัง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนทั้งหมดจากการประเมินทักษะปฏิบัติ หลังจากเรียนครบทั้ง 10 ชั่วโมง มีคะแนนไม่ต่ำกว่า 75%

ทักษะปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถในการรำรำ อันประกอบด้วย ความถูกต้องของท่ารำ ลีลาท่ารำ จังหวะ ความพร้อมเพรียง และความกล้าแสดงออก สรุปลงได้จากการแบบประเมิน ทักษะปฏิบัติ เรื่องรำวงมาตรฐานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน หมายถึง คุณลักษณะของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ในตัวผู้เรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมชุมนุมนาฏศิลป์ เรื่องรำวงมาตรฐาน โดยใช้ ทักษะปฏิบัติของเดวิส 3 ด้านคือ มีวินัย รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ

มีวินัย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 19) ได้แก่ การเข้าเรียนตรงเวลา การแต่งกายถูกต้องตามข้อตกลง ความเอาใจใส่ต่อการฝึกปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมาย และการปฏิบัติท่ารำอย่างต่อเนื่องจนเสร็จสิ้น กระบวนการ

รักความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 37) ได้แก่ การทำความเคารพครู รุ่นพี่ และเพื่อนทั้งก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยความเต็มใจ การปฏิบัติการแสดงอย่างมีความสุข (มีรอยยิ้ม ปรากฏให้เห็นบนใบหน้า) ตลอดจน การชื่นชมและยอมรับในผลงานของตนเองด้วยความภาคภูมิใจ

มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือ สถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 45) ได้แก่ การช่วยเหลือครู ในการจัดกิจกรรมในขั้นตอนต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจและมีความสุขในการทำสิ่งนั้น ๆ การอาสา ช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มตลอดจนเพื่อนร่วมชั้นเรียนด้วยความเต็มใจ และการดูแลเก็บรักษาสิ่งของ ตลอดจนบริเวณที่ใช้ในการจัดกิจกรรมอย่างเต็มกำลัง